

การเคลื่อนไหวกทางสังคมภายใต้รัฐบาลชุดคสช. : ศึกษากรณีเครือข่ายขอกินพื้นที่ป่าดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่

อารยา ฟาร์รุ่งแสง¹

บทคัดย่อ

เครือข่ายขอกินพื้นที่ป่าดอยสุเทพถือเป็นขบวนการเคลื่อนไหวกทางสังคมที่ประสบ “ความสำเร็จ” ภายใต้โครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่ไม่เอื้ออำนวยหลังการรัฐประหารในปี 2557 บทความนี้ต้องการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเครือข่ายดังกล่าวผ่านมุมมองทฤษฎีการระดมทรัพยากรและแนวคิดเครือข่ายทางสังคม โดยรวบรวมข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกแกนนำเครือข่ายและผู้เกี่ยวข้องจำนวนหนึ่ง และเอกสารต่างๆ ผลการศึกษาพบว่า 1. การรณรงค์ขอกินพื้นที่ป่าดอยสุเทพได้รับการสนับสนุนอย่างมาก เพราะพื้นที่ดังกล่าวมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โครงการกระเช้าลอยฟ้าดอยสุเทพเคยถูกต่อต้านจนต้องล้มเลิกและปัจจุบันมีองค์กรจำนวนมากที่มีประสบการณ์เคลื่อนไหวกให้มีความสำคัญต่อศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและความเป็นธรรมในสังคม 2. แกนนำใช้วิธีการระดมทรัพยากรแบบมีส่วนร่วมอย่างจำกัดเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์อำนาจนิยม 2557

คำสำคัญ: เครือข่ายขอกินพื้นที่ป่าดอยสุเทพ, การระดมทรัพยากร, เครือข่ายทางสังคม, ขบวนการเคลื่อนไหวกทางสังคม

1. นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองและการปกครอง คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ Email: <araya.frs@gmail.com>

Social Movement under Thai Military Government : The Case Study of Doi Suthep Forest Reclamation Network, Chiang Mai, Thailand

Araya Fahrungsang²

ABSTRACT

The Doi Suthep Forest Reclamation Network (DSFRN) is a successful social movement under the regime which did not provide political opportunities after the coup in 2014. Therefore, this article purpose is to analyze the factors that brought about the success of this network group through the resource mobilization theory and social movement concept.

This study collected data from in-depth interviews and related documents. The results found that 1. the campaign of DSFRN received a great deal of support because this area has historical significance. The cable car project at Doi Suthep once was resisted and finally abolished. Since then, there have been a high number of organizations with experiences in social movement which have promoted art and culture, environment, and social justice. 2. The group leaders have chosen the Limited Participation method to mobilize resources in order to be consistent with situation under the authoritarian rule.

KEYWORDS: The Doi Suthep Forest Reclamation Network, The resource mobilization, Social network, Social Movement

2. M.Pol.Sc. (Politics and Government), Master of Political Science (Politics and Government), Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University. Email: <araya.frs@gmail.com>

1. บทนำ

ที่ผ่านมาการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจำนวนมากมุ่งสนใจเพียงการเคลื่อนไหวของการประท้วงที่มีความถี่ครั้งของภาคประชาสังคม แต่ในความเป็นจริงขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมดำรงอยู่ตลอดเวลาและใช้ยุทธวิธีที่แตกต่างหลากหลายในสภาวะการณ์ต่างๆ โดยแต่ละขบวนการเคลื่อนไหวมักจะมีลักษณะพิเศษแตกต่างกันไป ซึ่งผู้เขียนมองว่า “เครือข่ายทางสังคม” เป็นสิ่งสำคัญที่สามารถนำมาวิเคราะห์ร่วมกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อให้เราเข้าใจของการดำรงอยู่ของขบวนการในสภาวะการณ์ที่ไม่เอื้อต่อการเคลื่อนไหวได้ด้วย โดยเครือข่ายทางสังคมจะเป็นช่องทางที่สามารถเข้าร่วมประชุมและปฏิสัมพันธ์ได้ตลอดเวลาในการรักษาเครือข่ายและพร้อมเคลื่อนไหวในสภาวะการณ์ที่เอื้ออำนวย ซึ่งปัจเจกไม่สามารถรวมกลุ่มได้หากปราศจากเครือข่ายที่ล้วนมีความสัมพันธ์กัน ตลอดจนลักษณะวิธีการขยายเครือข่ายจะเป็นเงื่อนไขสำคัญหนึ่งที่ทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมประสบความสำเร็จ เครือข่ายทางสังคมจึงเป็นแนวการวิเคราะห์ที่สำคัญสำหรับทำความเข้าใจและพิจารณาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมได้อย่างสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

บทความชิ้นนี้จึงแตกต่างจากการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทั่วไป โดยมุ่งตอบคำถามว่าปัจจัยสำคัญใดที่ทำให้ขบวนการต่อต้านโครงการบ้านพักข้าราชการตุลาการด้านหลังที่ทำการศาลอุทธรณ์ภาค 5 บริเวณเชิงดอยสุเทพ หรือ เครือข่ายขอลิ้นพื้นที่ป่าดอยสุเทพ ดำรงอยู่นานประสบ “ความสำเร็จ” โดยความสำเร็จดังกล่าว หมายถึง การระดมทรัพยากรคนภายใต้โครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่ไม่เอื้ออำนวยหลังการรัฐประหารในปี 2557 พบ 2 ปัจจัยสำคัญ คือ 1. การณรงค์ขอลิ้นพื้นที่ป่าดอยสุเทพได้รับการสนับสนุนอย่างมาก เพราะ พื้นที่ดังกล่าวมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โครงการกระเช้าลอยฟ้าดอยสุเทพเคยถูกต่อต้านจนต้องล้มเลิกและปัจจุบันมีองค์กรจำนวนมากที่มีประสบการณ์เคลื่อนไหวให้ความสำคัญต่อศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและความเป็นธรรมในสังคม 2. แกนนำใช้วิธีการระดมทรัพยากรแบบมีส่วนร่วมอย่างจำกัดเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์อำนาจนิยม 2557 ฉะนั้นสองปัจจัยสำคัญข้างต้นนี้ทำให้ขบวนการดำรงอยู่จนประสบความสำเร็จได้ภายใต้โครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่ไม่เอื้ออำนวย

2. ทฤษฎีการระดมทรัพยากรกับเครือข่ายทางสังคม

ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (Resource Mobilization Theory) ถูกนำมาอธิบายในปฏิบัติการทางสังคม ทศวรรษที่ 1970 โดยศึกษาการระดมมวลชน การเลือกใช้ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว ปัจจัยความสำเร็จหรือล้มเหลวของขบวนการทางสังคม ทั้งยังมองว่าพฤติกรรมของผู้เดินขบวนประท้วงมาจากความกดดันทางสังคม หรือเป็นฝูงชนบ้าคลั่งที่มักใช้ความรุนแรง จนกระทั่ง John D. McCarthy และ Myer N. Zald ให้ข้อสังเกตว่าหลายขบวนการทางสังคมผู้เข้าร่วมเหตุการณ์กลับมีเหตุผลในการกระทำและคำนวณผลเสียที่เกิดขึ้นเสมอ ทั้งยังมองว่าในการรวบรวมทรัพยากรเป็นเรื่องต้นทุนและกำลังคน จึงเสนอว่าในขบวนการทางสังคมมีรูปแบบองค์กร การสร้างสำนึกให้กับปัจเจกชนและองค์กรต่างๆ กระแสการหลั่งไหลของทรัพยากร และยุทธวิธีการต่อสู้ที่มีลักษณะ ได้แก่ วิธีการระดมสาธารณชนและชนชั้นนำเพื่อให้เปลี่ยนมาเป็นผู้เห็นอกเห็นใจ ทฤษฎีการระดมทรัพยากร

จึงมองว่าขบวนการทางสังคมสามารถใช้ประโยชน์จากบริบทพื้นที่สื่อหรือเครือข่ายทางสังคมที่ดำรงอยู่ (McCarthy and Zald 1977)

การรวมเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมได้ต้องมืองค์กรและการพัฒนาของเครือข่ายในชุมชนและทรัพยากรภายนอก โดยเฉพาะบทบาทของเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ย่อมสำคัญในฐานะเครื่องมือสำหรับกิจกรรมการได้อย่างดี ทฤษฎีการระดมทรัพยากรได้เน้นย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ว่าสามารถเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ดังในทัศนะของ Anthony Oberschall ได้กล่าวว่าการพัฒนาไปสู่ขบวนการจำเป็นต้องมืองค์กรและการนำภายในหมู่ประชากร ซึ่งการนำไปสู่การเป็นองค์กรได้ต้องมาจากเครือข่ายที่ดำรงอยู่แล้วภายในชุมชนที่มีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่นและขณะเดียวกันต้องไม่เกี่ยวข้องกับชนชั้นนำเพื่อก่อให้เกิดการชักจูงได้ ขณะเดียวกัน Charles Tilly มีความเห็นคล้ายกันต่อความสำคัญของการดำรงอยู่ของกลุ่มมาก่อนที่จะเกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม พร้อมแบ่งออก 2 ลักษณะที่เอื้อต่อการก่อตัวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ได้แก่ ‘องค์กรชุมชน’ ที่เชื่อมผู้คนด้วยความสัมพันธ์เชิงประเพณี และ ‘องค์กรเชิงสมาคม’ ที่รวมตัวกันอย่างมีแบบแผนภายใต้ผลประโยชน์ร่วม ที่สำคัญความสัมพันธ์จะเข้มข้นขึ้นได้นั้นจะต้องตัดขาดจากชนชั้นนำ จึงจะทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเกี่ยวข้องกับเครือข่ายอย่างแนบแน่น ดังนั้น การแปรผันเครือข่ายเดิมให้มีลักษณะเป็นรูปธรรมชัดเจนและเกิดเป็นขบวนการทางสังคมได้ง่ายต้องมาจากเครือข่ายที่มีอยู่มาก่อนแล้ว และยิ่งทำให้การวิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวในรูปแบบเครือข่ายซับซ้อนยิ่งขึ้นผ่านเครือข่ายย่อยภายในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (สมชัย 2560, 52-54)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าบทบาทของเครือข่ายจำเป็นอย่างมากต่อการขยายตัวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม อธิบายกลุ่มที่ผู้คนเชื่อมกันน้อยและแม้จะมีความคับข้องใจอย่างมาก โอกาสต่าง ๆ ดลใจให้ก่อขบวนการก็ยากที่จะปฏิบัติร่วมกัน ขณะที่กลุ่มที่ผู้คนมีการเชื่อมโยงกันสูงและรู้จักกันมาก่อนย่อมมีการระดมพลได้เร็วและมีประสิทธิภาพ แต่ทรัพยากรและองค์การการเคลื่อนไหวทางสังคมไม่เพียงพอต่อการอธิบายปรากฏการณ์ การนิยามของขบวนการทางสังคมของแนวทฤษฎีการระดมทรัพยากรมีจุดอ่อนในการนิยามที่กว้างและแคบเกินไป กล่าวคือ นิยามความหมายของขบวนการทางสังคมว่าเป็นทั้งหมดของกิจกรรมรวมหมู่ และกิจกรรมการประท้วงทั้งหมดซึ่งทำให้ขาดเป้าหมายที่ชัดเจน ที่สำคัญไม่อธิบายการเมือง จึงมีข้อจำกัดในการวิเคราะห์ขบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นในยุคหลังอุตสาหกรรมเท่านั้น เช่นนั้น “ตัวแบบการเมือง” (Political Model) ได้ถูกนำมาอธิบายบริบททางการเมืองและสังคมในระยะหลัง พัฒนาเป็น “ทฤษฎีขบวนการทางการเมือง(Political Process Theory)” โดย Doug McAdam ได้อธิบายการก่อจลาจลในสหรัฐอเมริกา ช่วง ค.ศ. 1930-1970 ว่าปัจจัยของการพัฒนาขบวนการเคลื่อนไหวต่อสู้เกี่ยวข้องกับปัจจัยภายนอกองค์การการเคลื่อนไหวทางสังคม คือ โครงสร้างโอกาสทางการเมือง (political opportunity structure) และฝ่ายต่อต้านขบวนการทางสังคม (counter-movement) (Buechler 2002) โครงสร้างโอกาสทางการเมืองเอื้ออำนวยและไม่เอื้ออำนวยย่อมสำคัญต่อการปฏิบัติการที่นำไปสู่การเพิ่มหรือลดจำนวนของเครือข่ายในการระดมทรัพยากรด้วย Charles Tilly ยังชี้ให้เห็นอีกว่าผู้ที่มีบทบาทสำคัญคือ รัฐบาล ใช้อำนาจ

ในการออกกฎหมายและการออกนโยบายที่อาจนำไปสู่การเอื้ออำนาจหรือสกัดกั้นการระดมทรัพยากร และให้บทลงโทษ (สมชัย 2560, 78-79)

ดังนั้น ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (Resource Mobilization Theory) จึงเป็นแนวการวิเคราะห์ที่สำคัญและชี้ให้เห็นในการนำมาวิเคราะห์ร่วมกับเครือข่ายทางสังคมในการระดมทรัพยากรระดับปัจเจกบุคคลไปจนถึงระดับองค์กรที่สนับสนุนขบวนการเคลื่อนไหวกทางสังคม แต่ขณะเดียวกันไม่อาจจะเลิกละสถานการณ์ทางการเมืองที่เหนือการควบคุมและส่งผลกระทบต่อการลดและขยายเครือข่ายของขบวนการเคลื่อนไหวกทางสังคมด้วยเช่นกัน บทความขึ้นนี้จึงต้องการนำเสนอให้เห็นถึงความสำคัญของเครือข่ายที่มีอยู่แล้วในการระดมทรัพยากรและการปรับตัวภายใต้โครงสร้างโอกาสทางการเมืองในสถานการณ์อำนาจนิยมที่ไม่เอื้ออำนาจต่อการรวมตัวเคลื่อนไหวก เพื่อขับเคลื่อนเครือข่ายฯ ให้ดำรงอยู่ต่อไปได้

3. ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ดอยสุเทพ

ดอยสุเทพเป็นดอยสูงที่ทำหน้าที่ปกป้องศัตรูทางทิศตะวันตกและเป็นหลังพิงเพื่อให้ความอบอุ่นเหมือนบ้านแก่คนเชียงใหม่ เนื่องจากมีความสมบูรณ์อย่างยิ่ง มีน้ำตกหลายสายในหน้าแล้ง เป็นที่พักผ่อนใจ มีตำนานพระเทวฤๅษีที่เนิ่นนาน และพญากือนามายังดอยสุเทพกลายเป็นที่ประทับของพระบรมสารีริกธาตุตั้งแต่ปี 2460 รวมแล้ว 102 ปีในปัจจุบัน จึงได้สืบสานความคิดหรือจิตวิญญาณของคนในเชียงใหม่รอบห้าทศวรรษ คือ ดอยสุเทพกลายเป็นศูนย์รวมจิตวิญญาณและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และตั้งแต่พ.ศ.2490 เป็นต้นมาการท่องเที่ยวได้ทำให้ดอยสุเทพกลายเป็นสัญลักษณ์ของเชียงใหม่

4. โครงการกระเช้าลอยฟ้าดอยสุเทพ

ที่ผ่านมากลุ่มเคลื่อนไหวกในเชียงใหม่มีเหตุการณ์ร่วมสมัย โดยเฉพาะการปรากฏตัวของกลุ่มต่างๆ ในการเคลื่อนไหวกเกี่ยวกับดอยสุเทพเริ่มเห็นชัดตั้งแต่ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ประชาชนมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาท้องถิ่นและตรวจสอบการทำงานของภาครัฐอย่างกว้างขวางผ่านบทบาทของนักวิชาการ กลุ่มนักพัฒนาเอกชน กลุ่มอาสาสมัครในท้องถิ่นตั้งแต่ระดับชุมชนขนาดเล็กไปจนถึงเครือข่ายขนาดใหญ่โยงกันผ่านความสัมพันธ์ส่วนบุคคลและการร่วมงานตามโอกาส การเคลื่อนไหวกเพื่อดอยสุเทพที่เห็นชัดและเป็นผลพวงของการรวมตัวเป็นกลุ่มภาคีเคลื่อนไหวกเพื่อดอยสุเทพมาจนถึงปัจจุบัน คือ การเสนอ “โครงการกระเช้าลอยฟ้าดอยสุเทพ” ตามแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองเชียงใหม่ ซึ่งมีการเสนอถึงสองครั้ง (ครั้งแรก พ.ศ. 2508 และครั้งที่ 2 พ.ศ. 2511) เป็นผลให้เกิดการประกาศให้ป่าสงวนแห่งชาติดอยสุเทพเป็นป่าสงวนแห่งชาติพิเศษ ในพ.ศ. 2510 และเกิดราชกิจจานุเบกษาประกาศให้ป่าสงวนแห่งชาติดอยสุเทพเป็นอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุยและประกาศขยายพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุยเพิ่มเติมรวมเป็น 261.06 ตารางกิโลเมตร จนกระทั่ง พ.ศ. 2524-2525 ประชาชนได้รวมตัวกันเคลื่อนไหวกต่อต้านโครงการกระเช้าลอยฟ้าฯ ชัดเจนมากขึ้น หลังมีการเสนอโครงการกระเช้าลอยฟ้าฯ เป็นครั้งที่ 3 ในพ.ศ. 2528 ซึ่งเป็นที่รวมตัวของ นักวิชาการมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และนักธุรกิจกลุ่มหนึ่งในนามว่า “ชมรมเพื่อเชียงใหม่” นำโดยอาจารย์ศิริชัย นฤมิตรเรขการ

เพื่อเรียกร้องให้เกิดการทบทวนโครงการพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรม ประเพณี และสิ่งแวดล้อม (นักข่าวพลเมือง 2561)

ขณะเดียวกันการรวมตัวเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านโครงการของภาครัฐในเชียงใหม่ระยะหลังเริ่มมีลักษณะแบบภาคีร่วม ดังเช่น “ภาคีคนฮักเชียงใหม่” เกิดขึ้นเพื่อคัดค้านการใช้พื้นที่อุทยานแห่งชาติ ดอยสุเทพ-ปุยและดำเนินโครงการอุทยานช้าง พ.ศ. 2547 (นักข่าวพลเมือง 2561) และได้มี “เครือข่ายเชียงใหม่เขียว สวย หอม” ที่ก่อตั้งในพ.ศ. 2550 พัฒนาขึ้นจากชมรมเชียงใหม่สีเขียวเกิดขึ้นเพื่อเป็นส่วนสนับสนุนการทำงานให้กับภาคีคนฮักเชียงใหม่ให้เคลื่อนไหวได้อย่างกว้างขวาง (สามารถ สุวรรณรัตน์ 2558, 92-93) ฉะนั้นจากตัวอย่างพัฒนาการของกลุ่มเคลื่อนไหวในเชียงใหม่ทำให้เห็นว่ามีการเคลื่อนไหวในประเด็นเกี่ยวกับดอยสุเทพตั้งแต่อดีต จึงเป็นเชื้อไฟที่สำคัญต่อการระดมทรัพยากรของกลุ่มอนุรักษ์เชียงใหม่และสร้างประสบการณ์ที่สามารถสร้างองค์ความรู้ในการจัดรูปแบบได้อย่างรวดเร็ว และมีความพยายามขยายประเด็นของการเคลื่อนไหวเพื่อรวมภาคีเป็นเครือข่ายทางสังคมที่ใหญ่ขึ้นในข้อขัดแย้งระหว่างท้องถิ่นกับรัฐ (บีบีซีไทย 2561) ฉะนั้นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมประสบความสำเร็จในการระดมทรัพยากรได้มาจากการมีเครือข่ายทางที่อยู่ในระยะเวลาคนวัยใกล้เคียงและรักดอยสุเทพเหมือนกันจึงเป็นปัจจัยสำคัญทำให้เครือข่ายขอคืนพื้นที่ป่าดอยสุเทพรวมตัวและขยายเครือข่ายได้อย่างรวดเร็วในปัจจุบัน

มากไปกว่านั้นยุทธวิธีและกิจกรรมในการเคลื่อนไหวในประเด็นดอยสุเทพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีความคล้ายกัน โดยเฉพาะการใช้ประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นและสัญลักษณ์ โดยยุทธวิธีและกิจกรรมของเครือข่ายในการชุมนุมใหญ่ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2561 มีการบวชป่าในพื้นที่ข้างบริเวณก่อสร้าง การแสดงดนตรีพื้นเมืองและนิทรรศการดอยสุเทพ โดยดึงดูดให้มีผู้ร่วมชุมนุมในครั้งนี้นักว่าห้าพันคน ที่ผ่านมา กลุ่มเคลื่อนไหวต่างๆ ได้ชูประเด็นการอนุรักษ์ดอยสุเทพอยู่บ่อยครั้งส่วนหนึ่งเป็นสัญลักษณ์สำคัญของเชียงใหม่ที่สามารถสร้างความผูกพันให้กับคนในท้องถิ่น อีกทั้งยังสามารถจูงใจกลุ่มคนที่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์กับสิ่งแวดล้อม สิ่งเหล่านี้กลายเป็นการประกอบสร้างภาพลักษณ์ของดอยสุเทพ ที่สามารถดึงดูดคนในท้องถิ่นให้เข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหว ดังที่สะท้อนในความคิดเห็นของคนทั่วไปเกี่ยวกับกรณีดังกล่าว อาทิ ความเห็นของหนึ่งในสมาชิกเครือข่ายที่เล่าว่า “บ้านอยู่เชิงดอย เห็นดอยสุเทพมาตั้งแต่เกิด มีความผูกพันและไม่ได้มองแค่ว่าเป็นดอยเท่านั้น เพราะมองว่าเป็นป่าที่ใกล้เมืองที่สุด และเรียนธรรมที่มช.เราใช้ดอยสุเทพเป็นครูของนักศึกษาธรรมศึกษามาตลอด มันจึงเป็นทั้งห้องเรียน ป่า ของคนเชียงใหม่ที่ผูกพัน จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจึงรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง” (บุณฑพ วงอุไร, สัมภาษณ์. 28 กุมภาพันธ์ 2562) ฉะนั้นกลุ่มเคลื่อนไหวที่ผ่านมามีความสามารถรวมตัวเป็นเครือข่ายมีประสิทธิภาพและนำวิธีการดึงเครือข่ายด้วยลักษณะแบบท้องถิ่น

อีกทั้งการชุมนุมใหญ่ครั้งที่ 2 ในวันที่ 26 สิงหาคม 2561 มีลักษณะที่เรียกว่าเป็นการระดมบทบาทของ “องค์กรชุมชน” (Communal Organization) มากขึ้น โดยใช้การประกอบสร้างความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชนเชิงประเพณีและวัฒนธรรมที่มีสัญลักษณ์และศีลธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างชัดเจน เช่น ทำพิธีสาปแช่งด้วยการใช้ดิน 7 ป้าชา ตามด้วยวัฒนธรรมความเชื่อโบราณของคนล้านนา ซึ่ง

สามารถระดมผู้เข้าร่วมผ่านพิธีกรรมต่างๆ ในการสร้างความรู้สึกร่วมผ่านประสบการณ์และความเชื่อที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น ดังที่แสดงในความเห็นของสมาชิกเครือข่ายฯ อาทิ “ในการชุมนุมครั้งที่ 2 มีการเผาพริกเผาเกลือ เผาศาลจำลอง และพิธีแบบล้านนาที่เขาว่า แต่ความรู้สึกตอนได้ดูพิธีกรรมทำให้รู้สึกอิน ซึ่งสองครั้งใช้ประเพณี วัฒนธรรมเป็นตัวดึงดูดสมาชิกได้ชัดเจนมาก” (แสงระรินทร์ ฟองฤทธิ์. สัมภาษณ์. 6 มีนาคม 2562)

5. การก่อตัวของกลุ่มเคลื่อนไหวที่ผ่านมาสู่การรวมเครือข่ายทางสังคม

การสร้างบ้านพักตุลาการบริเวณเชิงดอยสุเทพในเดือนเมษายน 2558 ได้จุดกระแสความไม่พอใจในผู้คนจำนวนมาก ซึ่งปรากฏการณ์ครั้งนี้ทำให้เกิดการปรากฏตัวของกลุ่มเคลื่อนไหวในเชียงใหม่ รวมทั้งกันครั้งใหญ่ภายใต้การจัดการ ‘เครือข่ายทางสังคม’ จนก่อตัวกลายเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยจะพบว่ารายชื่อผู้เข้าร่วมหลักล้วนมาในนามของกลุ่มองค์กร สะท้อนว่าขบวนการเคลื่อนไหวดังกล่าวเกิดจากการก่อตัวของกลุ่มองค์กรที่มีประสบการณ์ในการขับเคลื่อนในภาคประชาสังคมและได้กลายเป็นแกนนำสำคัญของการขับเคลื่อนขบวนการเคลื่อนไหว โดยช่วงแรกของของการรวมตัวเป็นเครือข่ายริเริ่มจาก 16 องค์กร ประกอบด้วย “1. ชมรมจักรยานวันอาทิตย์ 2. ชมรมร่มบิน 3. ชมรมจักรยานเสือภูเขา 4. กลุ่มรักษ์แม่ปิง 5. กลุ่มฮักเชียงใหม่ 6. ภาคีคนฮักเจียงใหม่ 7. เครือข่ายเชียงใหม่เขียว สวย หอม 8. กลุ่มมือเย็นเมืองเย็น 9. มูลนิธิไทยรักษ์ป่า 10. มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 11. เครือข่ายอาสาเผ่าละว้า 9 (ทสม.) 12. คณะกรรมการประสานงานอนุรักษ์แม่ปิงและสิ่งแวดล้อม (คอมส.) 13. ชมรมอนุรักษ์เชียงใหม่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 14. เครือข่ายชุมชนรักษ์เชียงใหม่ 15. ศูนย์เรียนรู้ธรรมชาติบ้านปางแฟน และ 16. สมาคมชาวเหนือ” (มดิชน 2561)

และมีการขยายตัวในภายหลังจนกระทั่งบัญชีสมาชิกเครือข่ายฯ เพิ่มขึ้นอีก 24 องค์กรเป็นทั้งหมด 40 องค์กร ได้แก่ “1. เครือข่ายพระนักพัฒนาชุมชนภาคเหนือ (ภพชน.) 2. บ้านคีตาทาน 3. กลุ่มเมืองเมือง 4. เครือข่ายอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิง 5. ชมรมอินเตอร์ไกด์ 6. ชมรมผู้ประกอบการท่องเที่ยวภาคเหนือ 7. บ.น้ำใจทั่ว 8. ชมรมเพื่อดอยสุเทพ 9. ชมรมอนุรักษ์นกและธรรมชาติล้านนา 10. ชมรมนักดนตรีเชียงใหม่ 11. อโรคาเดอซาร์กิ 12. กลุ่มรักษ์ล้านนา 13. ชมรมอักษรชีพ 14. ชุมนุมนักกิจกรรมภาคเหนือ 15. ชมรมศิลปินล้านนา 16. กลุ่มเชียงใหม่จัดวางสังคม 17. เครือข่ายพระนักพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ 18. สโมสรนักเขียนเชียงใหม่ 19. ชมรมวัฒนธรรมล้านนา 20. เครือข่ายองค์กรงดเหล้า 21. กลุ่มต้นน้ำปิงฮ็อฟโรด 22. มูลนิธิสมาพันธ์ครูเชียงใหม่ 23. สหพันธ์ข้าราชการบำนาญจังหวัดเชียงใหม่ 24. สมาคมดารารัศมี จังหวัดเชียงใหม่” (77 ข่าวเด็ด 2561) ซึ่งการขยายเครือข่ายฯ ได้อย่างรวดเร็วภายในระยะเวลาอันสั้นจึงทำให้เห็นว่าเชียงใหม่ที่มีกลุ่มเคลื่อนไหวมากมายก่อตัวขึ้นอย่างกระจัดกระจายและร่วมมือกันตามโอกาส การร้อยเรียงเป็นเครือข่ายขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นนี้จึงเป็นรูปธรรมหนึ่งของบทบาทของเครือข่ายในการขับเคลื่อนขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

ดังนั้นที่ผ่านมา ในเชียงใหม่มีกลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคมจำนวนมากซึ่งแสดงให้เห็นว่าเชียงใหม่ได้มีเครือข่ายก่อตัวอยู่แล้วเพียงแค่ขาดการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มต่างๆ จึงทำให้การรวมตัวเป็นเครือ

ข่ายเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว การกำเนิดขึ้นของกลุ่มเคลื่อนไหวต่างๆ เห็นได้ชัดตั้งแต่ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ที่นักวิชาการ นักพัฒนาท้องถิ่น กลุ่มอาสาเป็นแกนนำสำคัญมาโดยตลอด การเคลื่อนไหวเรื่องดอยสุเทพไม่ใช่เรื่องใหม่ของการรวมตัวเพื่อคัดค้านปกป้องสำหรับคนเชียงใหม่ แต่มีมาตั้งแต่อดีต ดังเช่น การต่อต้านโครงการกระเช้าไฟฟ้าดอยสุเทพ ที่มียุทธวิธีการคัดค้านคล้ายคลึงกับการคัดค้านของเครือข่ายในปัจจุบัน เพียงแต่ว่าในปัจจุบันเป็นการต่อสู้กับภาครัฐที่มีเครื่องมือและหลังรัฐประหารปี 2557 สถานการณ์และบริบทไม่เอื้ออำนวยต่อการเป็นขบวนการเคลื่อนไหว โดยออกกฎหมายห้ามชุมนุมทางการเมือง เช่น พ.ร.บ.การชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 โดยมีหลายมาตราที่เกี่ยวข้อง เช่น สั่งให้ผู้จัดการชุมนุมต้องแจ้งการชุมนุมต่อตำรวจในท้องที่ล่วงหน้า 24 ชั่วโมง ห้ามการชุมนุมสาธารณะในรัศมี 150 เมตรจากพระราชวัง ห้ามกีดขวางทางเข้าออกหน่วยงานของรัฐ ห้ามก่อให้เกิดความไม่สะดวกแก่ประชาชน ห้ามพกอาวุธ ห้ามปิดบังใบหน้า ห้ามข่มขู่ให้เกิดความกลัว ห้ามเคลื่อนไหวบนตอม่อกลางคืน ฯลฯ โดยการฝ่าฝืนข้อห้ามแต่ละข้อนั้นมียกโทษแตกต่างกัน ส่งผลให้กลุ่มต่างๆมีการปรับตัวและจำเป็นต้องเคลื่อนไหวในประเด็นที่ไม่สุ่มเสี่ยงต่อทางการเมือง (ไอลอว์ 2561) ฉะนั้นแม้ว่าการระดมทรัพยากรมาจากเครือข่ายที่มีอยู่ก่อน แต่กลุ่มเคลื่อนไหวต่างๆต้องมีการปรับตัวภายใต้โครงสร้างโอกาสทางการเมืองไม่เอื้ออำนวยด้วย ซึ่งมักมีลักษณะพิเศษที่สามารถทำให้เครือข่าย องค์การของตนดำรงอยู่และประสบความสำเร็จเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ซึ่งจะกล่าวในส่วนต่อไป

6. การเคลื่อนไหวทางสังคมภายใต้รัฐบาลยุคคสช.หลังพ.ศ.2557

เครือข่ายจำเป็นต้องการเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยใช้ทรัพยากรสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมตามเป้าหมาย ทั้งปัจเจกบุคคล และกลุ่มองค์กรในสังคมหลายมิติ ขบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายฯดังกล่าว ประกอบด้วย แกนนำหลัก เครือข่ายร่วม สื่อ และมวลชนอิสระ จากการสัมภาษณ์แกนนำและผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวนหนึ่ง พบว่า การจัดขบวนการเคลื่อนไหวมีลักษณะแบบ“มีส่วนร่วมอย่างจำกัด” (Limited Participation) ที่ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่การก่อตัวไปจนถึงการขยายเครือข่ายฯ

6.1 ระยะการก่อเครือข่าย

ระยะการก่อตัวของเครือข่ายฯในช่วงแรกไม่ได้มีลักษณะของการระดมคนจำนวนมาก แต่กลับมีการจำกัดสมาชิกตั้งแต่เริ่มเครือข่ายเนื่องจากโครงสร้างโอกาสทางการเมืองหลังรัฐบาล 2557 มีกฎหมายห้ามการร่วมชุมนุมทางการเมืองจึงหลีกเลี่ยงการถูกจับตัวว่าเป็นขบวนการเคลื่อนไหวที่ให้ภาพลักษณ์ของสื่อทางการเมือง โดยทางเครือข่ายฯไม่อาจควบคุมสถานการณ์หรือปฏิเสธการเมืองได้จึงจำเป็นต้องมีวิธีการจัดการในการรับสมาชิกเข้าเครือข่าย จากการได้สัมภาษณ์ กลุ่มคนล้านนาไม่เอาป่าหลวง ได้เล่าว่าในการนัดประชุมครั้งแรกที่สนาม 700 ปี ซึ่งเป็นการลงรายชื่อเพื่อก่อตั้งเครือข่ายจนมีทั้งหมด 16 องค์กร (ดูหน้า 7) ในตอนนั้นกลุ่มฯได้ขอเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในรายชื่อ แต่กลับถูกปฏิเสธ เนื่องจากอดีตเคยมีประวัติเคลื่อนไหวทางการเมืองและมีอุดมการณ์แบบกลุ่มเสื้อแดง ซึ่งทางเครือข่ายมีการคัดกรองของแกนนำในการเคลื่อนไหวด้วย เพื่อไม่ให้เกี่ยวข้องกับการชุมนุมทางการเมืองและขับเคลื่อนต่อไปได้ (กลุ่มคนล้านนาไม่เอาป่าหลวง, สัมภาษณ์. 13 มีนาคม 2562)

ทางเครือข่ายเองไม่ได้ปฏิเสธในวิธีการเช่นนี้และยังเห็นความจำเป็นในการจัดการมีส่วนร่วม เช่น “การให้คุณธีระศักดิ์เป็นแกนนำหลักกองหน้าตั้งแต่ต้น เนื่องจากประวัติไม่มีภาพลักษณ์เลื่อง-แดง และอยู่ชมรมรมมรมินเคยช่วยเหลือทหารมาก่อน” (บัณรส บัวคลี่, สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2562) เพื่อสร้างภาพลักษณ์ของเครือข่ายฯ ให้ปราศจากสีเสื่อทางการเมือง ไม่เป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาล และสามารถขยายเครือข่ายได้ง่ายเพื่อความสะดวกในการเคลื่อนไหวทางสังคมในภาวะทางการเมืองไม่ปกติ

ในขณะเดียวกันกลับเป็นจุดเด่นที่ทำให้สมาชิกบางกลุ่มไว้วางใจและอยากเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย จากการสัมภาษณ์สมาชิกซึ่งมีความเห็นด้วยกับการสร้างภาพลักษณ์ไม่มีสีเสื่อทางการเมืองของเครือข่ายฯ ซึ่งหนึ่งในสมาชิกเครือข่ายฯ ให้เหตุผลของการเข้าร่วมว่า “โดยส่วนตัวไม่ชอบเรื่องการเมือง ซึ่งการที่เข้าไปสู่ในของเครือข่ายได้เห็นการทำงานว่าเขามีจุดประสงค์เพื่ออะไร และมองว่าการชุมนุมครั้งนี้เป็นการร่วมชุมนุมที่มีเป้าหมายร่วมกัน โดยเครือข่ายพยายามสร้างจุดยืนของตนเองให้ได้มากที่สุด” (หญิง ขาวสุทธิ, สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2562) ฉะนั้นแม้ว่าการสร้างข้อจำกัดในการมีส่วนร่วมตั้งแต่การรับสมัครเครือข่าย ให้เหลือเพียงกลุ่มที่มีภาพลักษณ์ไม่มีสีเสื่อ ในแง่หนึ่งถูกมองว่าเป็นการกีดกัน แต่ขณะเดียวกันสร้างจุดเด่นในการปลดภาพลักษณ์ที่สุ่มเสี่ยงในการเมืองที่ไม่ปกติได้อย่างดีซึ่งรายชื่อเครือข่ายฯ โดยส่วนใหญ่เป็นเพียงกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรและวัฒนธรรมเพื่อที่เครือข่ายฯ สามารถขับเคลื่อนไหวต่อไป

6.2 ระยะการขยายเครือข่าย

จากระยะการก่อตัวเครือข่ายทำให้เห็นว่าภายใต้โครงสร้างโอกาส/การคุกคามเกี่ยวกับการคาดการณ์ในสภาวะแวดล้อมสามารถเป็นปัจจัยทางอัตวิสัย (สมชัย 2560, 79) ที่ส่งผลต่อการระดมทรัพยากรของเครือข่ายทางสังคมต่อความจำเป็นในการเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมได้ ซึ่งในระยะการขยายของเครือข่ายฯ มีการสร้างข้อจำกัดในการมีส่วนร่วมของสมาชิกที่มีความสุ่มเสี่ยงทางการเมืองในช่วงของการประท้วงใหญ่ถึงสองครั้ง

6.2.1 การประท้วงใหญ่ครั้งที่ 1

การประท้วงใหญ่ครั้งที่ 1 เกิดขึ้นในวันที่ 29 เมษายน 2561 มีผู้เข้าร่วมชุมนุมจำนวนมากถึง 5,000 คน เนื่องด้วยความพยายามของหน่วยราชการจัดประชุมให้ประชาชนมีโอกาสรับฟังข้อมูลจากตุลาการถึงสองครั้ง แต่ไม่บรรลุเป้าหมายเนื่องจากไม่มีผู้แทนตุลาการมาร่วมการประชุม จึงได้จุดชนวนของการเกิดชุมนุมครั้งใหญ่ แต่เบื้องหลังภายในเครือข่ายต้องมีวิธีการเพื่อให้เครือข่ายขับเคลื่อนต่อไป ทนง ทองภูเบศร์ เป็นบุคคลคนแรกที่ตั้งแคมเปญ “ขอให้ศาลอุทธรณ์ ภาค 5 คืนพื้นที่ป่าดอยสุเทพ” ใน chang.org และสร้างเพจแรกบน Facebook ในนามว่า “ขอลิ้นพื้นที่ป่าดอยสุเทพ” ที่เป็นที่ปรารถนาของการกระจายข่าวสารเกี่ยวกับป่าแห่ง แต่หลังการชุมนุม 29 เมษายน 2561 และรัฐมนตรีมาพูดคุยทางเครือข่ายฯ ที่ซึ่งได้ยอมรับในเงื่อนไขที่ทางภาครัฐได้เสนอมา โดยทางภาครัฐมีการยื่นข้อเสนอบริการแก้ปัญหาในช่องทางปกติว่า “ฝ่ายภาครัฐมีการตั้งคณะกรรมการในการแก้ปัญหา และเชิญฝ่ายประชาชนเข้าไปร่วมเป็นคณะกรรมการ ซึ่งทางเครือข่ายยอมรับในกระบวนการ

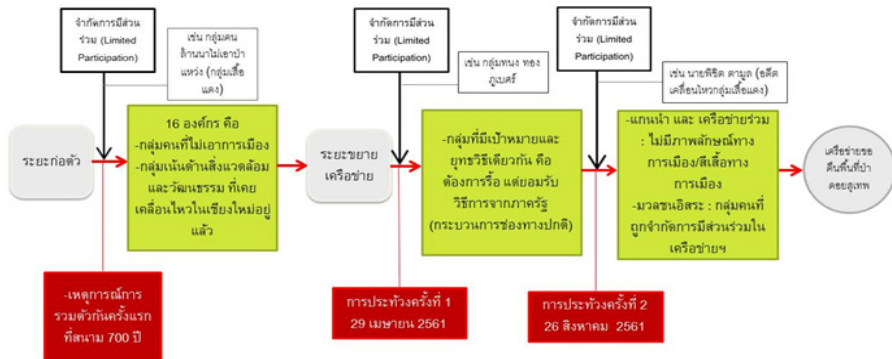
ตามที่รัฐได้เสนอมา จึงเกิดกรรมการฝ่ายเรือและกรรมการฝ่ายพื้นฟู” (ธีระศักดิ์ รูปสุวรรณ. สัมภาษณ์. 19 กุมภาพันธ์ 2562) จึงทำให้เกิดการไม่ลงรอยกันของยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว โดยกลุ่มในเครือข่ายฯโดยส่วนใหญ่มีจุดยืนเพียงแค่วิธีการใดก็ได้เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและมองว่าข้อเสนอของภาครัฐมีความเป็นไปได้ (หฤษฎ์ ขาวสุทธิ. สัมภาษณ์. 5 มีนาคม 2562) จึงทำให้เกิดการจำกัดบางกลุ่มที่มีเป้าหมายต่างกับเครือข่ายโดยส่วนใหญ่ จนในที่สุดกลายเป็นที่มาที่ไปของการตั้งนามใหม่ว่า “เครือข่ายขอลิ้นพื้นที่ป่าดอยสุเทพ” ที่ได้แยกตัวเป็นอีกเครือข่ายออกจากเครือข่ายของทอง ทองเบญศรี ที่ซึ่งเป็นผู้จุดประกายการคัดค้านตั้งแต่ต้น

6.2.2 การประท้วงใหญ่ครั้งที่ 2

การประท้วงใหญ่ครั้งที่ 2 เกิดขึ้นในวันที่ 26 สิงหาคม 2561 มีการประชุมคณะกรรมการกำหนดแนวทางการดำเนินการในส่วนของการปลุกสร้างในพื้นที่และฟื้นฟูสภาพป่าครั้งที่ 2 เพื่อพิจารณาร่างรายงานการศึกษาของอนุกรรมการฯทั้งสองคณะ โดยมีสรุปเป็นมติที่ประชุมดังนี้ 1. เห็นควรให้ดำเนินการรื้อย้ายในส่วนบ้านพัก 45 หลัง โดยกำหนดกรอบระยะเวลาเร่งด่วน 2. เห็นควรให้ดำเนินการรื้อย้ายในส่วนอาคารชุด 9 หลัง กำหนดกรอบระยะเวลาและมีเงื่อนไขให้ผู้พักอาศัยอยู่เดิมในส่วนอาคารชุด 9 หลัง ย้ายไปพักอาศัยในอาคารชุด 4 หลัง นอกแนวเขตที่สำนักงานธนารักษ์จังหวัดเชียงใหม่รังวัดไว้ ให้เต็มเสียก่อน หากไม่เพียงพอให้ขยายเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และ 3. เห็นควรให้มีการส่งมอบพื้นที่ตามข้อ 1 และ 2 และพื้นที่ที่คงสภาพป่าที่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ให้แก่กรมธนารักษ์โดยเร็ว (ธีระศักดิ์ รูปสุวรรณ. แกนนำและประธานเครือข่าย. สัมภาษณ์. 19 กุมภาพันธ์ 2562) จนในที่สุดวันที่ 26 สิงหาคม 2561 มีการชุมนุมใหญ่ที่ช่วงประตูท่าแพ และเรียกการชุมนุมเคลื่อนไหวนี้ว่า “รวมพลังหัวใจสีเขียว ทวงสัญญาป่าแห่ง ดอน แม่น้ำร้อยสาย ไหลรวมเป็นหนึ่ง”

ในการประท้วงใหญ่ครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมชุมนุมโดยประมาณ 3,000 คน พบว่า มีแกนนำกลุ่มเดิมที่ขึ้นเวทีปราศรัย หากแต่มีการเปลี่ยนแปลง ผู้ขึ้นปราศรัยโดยแผนการเดิมนั้นจะมีดาบซิด หรือ นายพิชิต ตามูล ซึ่งอดีตเคยเคลื่อนไหวทางการเมืองในนามกลุ่มเสื้อแดงขึ้นปราศรัยบนเวทีได้ แต่ภายหลังกลับถูกถอดชื่อซึ่งเกี่ยวข้องกับการสร้างภาพลักษณ์นำสีเสื้อทางการเมืองขึ้นเวทีและอ้างว่ามีกลุ่มทหารมากควบคุม โดยเครือข่ายฯมักจะมีกรอบในการวางให้กลุ่มที่เกี่ยวข้องทางการเมืองเป็นเพียงมวลชนอิสระเท่านั้น (กลุ่มคนล้าหน้าไม่เอาป่าแห่ง. สัมภาษณ์. 13 มีนาคม 2562) จึงทำให้เห็นว่าในช่วงของการขยายเครือข่ายเป็นช่วงเวลาที่สำคัญในการคัดกรองสมาชิกอย่างต่อเนื่อง ด้วยบริบทของโครงสร้างทางการเมืองไม่เอื้ออำนวย หรือเป็นช่วงของการเปลี่ยนผ่านเป็นช่วงเวลาสำคัญที่ส่งผลให้เครือข่ายของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมีการจำกัดตนเอง ดังที่เห็นตั้งแต่ระยะการก่อตัวจนถึงระยะขยายเครือข่าย คือ การประท้วงครั้งที่ 1 และ 2 หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะมีวิธีการจัดการกับสมาชิกการสร้างภาพลักษณ์ให้สอดคล้องกับสถานะแวดล้อมในช่วงของการเคลื่อนไหว ทำให้การประท้วงใหญ่ครั้งที่ 2 จำนวนผู้ร่วมชุมนุมลดลงกว่าครั้งแรก

แผนภาพที่ 1 วิธีการ “จำกัดการมีส่วนร่วม” (Limited Participation) ในแต่ละช่วงการขยายเครือข่ายฯ

(ที่มา: ผู้เขียน)

7. ความสัมพันธ์และลักษณะระหว่างแกนนำหลัก เครือข่ายร่วม สื่อ และมวลชนอิสระ

ความสัมพันธ์ภายในเครือข่ายต่อการระดมทรัพยากรและการไหลเวียนทรัพยากรขององค์กร McCarthy and Zald กล่าวว่า มีผู้เข้าร่วมหลายประเภทที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อพัฒนาเติบโตของขบวนการทางสังคม ประกอบด้วย 1. ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรง (Potential Beneficiary) 2. ผู้สนับสนุนขจร (Isolated Constituents) องค์กรขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรประเภทเงินและเวลา จากผู้สนับสนุนทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อที่สามารถดำรงอยู่และพัฒนาต่อไปได้ (McCarthy and Zald, 1977) โดยนำมาอธิบายกับเครือข่ายฯ ดังนี้

แกนนำหลัก มีจำนวนทั้งหมด 6 คน ได้แก่ 1. ชีระศักดิ์ รูปสุวรรณ จากชมรมรมบม 2. บัณรส บัวคลี กลุ่มภาคีคนอีกเชียงใหม่ 3. ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ กลุ่มสืบสานล้านนา 4. ลักขณา ศรีหงส์ กลุ่มเชียงใหม่เขียวสวดยหอม 5. พิมพ์สุชา สมมิตราศุขย์ กลุ่มอนุรักษ์ดอยสุเทพและดอยปุย และ 6. คำศรีดา เป็นไทย จากเครือข่ายเฮาอีกเชียงใหม่ โดยแกนนำทั้ง 6 คน มักปรากฏภาพลักษณ์ในสื่อบ่อยครั้ง ประเด็นที่น่าสนใจของแกนนำและเกี่ยวข้องกับเครือข่ายร่วม กล่าวคือ ผู้เข้าร่วมประชุมโดยส่วนใหญ่ไม่ได้มาในนามของปัจเจก แต่มาในนามของกลุ่มองค์กรต่างๆ ถึง 16 องค์การ (ดูหน้า 7) ซึ่งต่างมาในนามของกลุ่มที่เคยมีประสบการณ์ในการเคลื่อนไหวมาก่อนดังที่ได้วิเคราะห์ไว้ในประเด็นแรก โดยแกนนำทั้งที่เคยทำงานรับใช้สังคมทั่วไป องค์กรพัฒนาเอกชน และสื่อบางส่วนที่เคยวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลก่อนรัฐประหาร ด้วยเหตุนี้จึงรวมตัวกันได้เหนียวแน่น

ในความสัมพันธ์ของแกนนำหลักกับเครือข่ายของคนมักถูกวางให้มีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจภายในเครือข่ายมากที่สุด โดยเฉพาะการวางยุทธศาสตร์และการประชุมแต่ละครั้งว่า “ก่อนวันที่มีการเคลื่อนไหว จะมีการเข้าร่วมประชุมกันก่อน โดยส่วนใหญ่จะเป็นการประชุมร่วมกับแกนนำเป็นหลัก 6 คน ที่คิดและตัดสินใจในกิจกรรม การกล่าวปราศรัย การใช้สัญลักษณ์ แต่จะมีทีมมดงานที่คอยช่วยเหลือสนับสนุน” (บัณรส บัวคลี, สัมภาษณ์. 19 กุมภาพันธ์ 2562) ฉะนั้นมักจะมีแกน

นำเป็นตัวแทนเครือข่ายร่วมทั้งหมดในการเป็นผู้ตัดสินใจขับเคลื่อน

เครือข่ายร่วม จากการประชุมร่วมกันครั้งที่ 1 เรื่อยมาจนครั้งที่ 2 ทำให้มีเครือข่ายร่วมเพิ่มขึ้นถึง 40 องค์กร (ดูหน้า 7) ซึ่งเครือข่ายร่วมมีจำนวนมากส่งผลให้โครงสร้างเครือข่ายของขบวนการขับเคลื่อนหลากหลาย โดยมีกลุ่มย่อย (Subgroups) ภายในเครือข่ายของขบวนการเคลื่อนไหว ซึ่งมักเกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างกัน ภายใต้การทำงานร่วมกันของเครือข่ายอาจมีความแตกต่างที่สำคัญในแง่ของความเข้มข้นหรือการแลกเปลี่ยนภายในและการข้ามกลุ่มย่อย โดยบล็อกต่างๆ (Blocks) สามารถนำมาพิจารณาขึ้นอยู่กับประเภทของโครงสร้างที่เท่ากัน (Structurally Equivalent) (Caiani, 2014) เครือข่ายร่วมจึงสามารถแบ่งกลุ่มย่อยต่างๆได้

ภายในเครือข่ายสามารถแบ่งการทำงานเป็น 2 กลุ่ม คือ 1. สายร้อน คือ มักเป็นกลุ่มที่มีหน้าตาในการจัดการเกี่ยวกับการประท้วง เตรียมโรงศพ เผาโรงศพด้านพิธีกรรม และเดินขบวนเคลื่อนไหวจริงจัง ในขณะที่ 2. สายเย็น คือ ซึ่งกลุ่มเครือข่ายใดที่ไม่กล้าเข้าร่วมการชุมนุม การสาปแช่ง ในการเดินขบวน ก็มักจะไปทำสายเย็นมากกว่า เช่น การปลูกต้นไม้ พาเด็กเดินป่า ทำหนังสือปลูกฝังคนให้รักภัยด้วยสุเทพ โดยเครือข่ายจะเชื่อมโยงกับกลุ่มเยาวชนและโรงเรียนต่างๆอย่างมาก เช่น กลุ่มเขียวสวยหอม กลุ่มสภาเมืองสี่แคว ตลอดจนการใช้วัฒนธรรมและด้านดนตรี เป็นต้น แต่ท้ายที่สุดทุกกิจกรรมมีเป้าหมายและแนวทางเดียวกัน คือ การอนุรักษ์ผืนป่าด้วยสุเทพ (ธีระศักดิ์ รูปสุวรรณ. สัมภาษณ์. 19 กุมภาพันธ์ 2562) กระนั้นความสัมพันธ์เครือข่ายร่วมและแกนนำหลักมักทำงานร่วมกัน กล่าวคือ นอกจากการแบ่งงานสายร้อนและสายเย็น ด้านการกำหนดยุทธศาสตร์ในเคลื่อนไหว มักจะมีแกนนำจะเป็นคนตัดสินใจเป็นหลัก แต่จะมีเครือข่ายร่วมหลักเท่านั้นที่มีส่วนในการเข้าร่วมประชุม และเครือข่ายมักให้ทรัพยากรในการสนับสนุน เช่น รับประทานอาหารที่ผูกต้นไม้ต่างๆ โดยมี “ร้านเขียวใหม่พลาสติก” ให้การสนับสนุนแจกจ่ายใบเขียวให้กับเครือข่าย (ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ. สัมภาษณ์. 22 กุมภาพันธ์ 2562)

ขณะเดียวกันเป็นความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลต่อกันโดยกลุ่มที่เข้าร่วมเคยเป็นกลุ่มเคลื่อนไหวเรื่องอื่นมาก่อน หรือบางกลุ่มที่กำลังเคลื่อนไหวเรื่องอื่นอยู่ ทางเครือข่ายหลักจะให้การเข้าไปช่วยสนับสนุนด้วยเช่นกัน เช่น ต่อต้านพื้นที่เมญา คลองแม่ข่า เป็นต้น รวมไปถึงการช่วยเหลือเครือข่ายต่างจังหวัดที่เคยส่งตัวแทนจากต่างจังหวัดในการร่วมชุมนุมแต่ละครั้ง เช่น กรุงเทพมหานครมีเหตุเรื่องเขื่อนเครือข่ายคุณชัชวาลได้เข้าไปช่วยเหลือในฐานะเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรเหมือนกัน (บัณรส บัวคลี่. สัมภาษณ์. 19 กุมภาพันธ์ 2562)

สื่อ โดยเฉพาะสื่อในเครือข่ายที่ดูแลด้านโซเชียลมีเดียเป็นหลัก เช่น แอดมินเพจใน facebook, ไลน์ Group Line ตลอดจนการอัพเดทข่าวสารและคลิปเพื่อสื่อสารกับคนที่ติดตามทางสื่อ โดยการประชุมแต่ละครั้งจะเข้าร่วมตลอด เพราะเป็นฝ่ายประสานงานหลักซึ่งจะอยู่ในทุก ๆ กลุ่ม เช่น ประสานงานกับแกนนำในวาระที่ต้องการตัดสินใจในเรื่องกลุ่มเครือข่ายหรือเมื่อต้องทำประชาคม เป็นต้น (หญิงกุล ขาวสุทธิ. สัมภาษณ์. 5 มีนาคม 2562) โดยเมื่อก่อนพื้นที่หลักในการเป็นกระบอกเสียงของประชาชน คือสื่อในกระแสหลัก แต่ทางเครือข่ายหมู่บ้านป่าแห่งกลับแตกต่าง เพราะสามารถมีสื่อเป็นของตัวเองในกระแสมวลชน และเป็นพื้นที่อธิบายของกระแสสังคมด้วยกรใช้วิธีการของการ

สื่อสาร (สุพงษ์ พันธุ์วงศ์, สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2562) ฉะนั้นจึงเป็นการเคลื่อนไหวด้วยข้อมูลโดยการใช้สื่อเป็นตัวแสดงการณ และใช้สื่อกระแสหลักเป็นตัวขยายกระบอกเสียงเพิ่มเติม ตลอดจนเป็นพื้นที่ในการตรวจสอบภาครัฐ นักการเมืองที่จะเข้ามาแก้ปัญหา

มากไปกว่านั้นสื่อได้เป็นตัวกลางสำคัญต่อการตัดสินใจแก่ผู้สนับสนุนองค์กรและช่วยในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมเพื่อเชื่อมโยงกับผู้สนับสนุน โดยเฉพาะ **มวลงชนอิสระ** โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนทั่วไปไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์ หรือเกี่ยวข้องกับเครือข่ายโดยตรง แต่สื่อกลายเป็นตัวกลางในการดึงเครือข่ายและการตัดสินใจของผู้ชุมนุมด้วย เช่น “โดยส่วนตัวชอบเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติ และรู้ข่าวสารจากเพจที่ติดตาม ทั้งเพจเครือข่ายฯ และเฟซบุ๊กชื่อ **Nikom Putta (นิคมพุดธา)** ซึ่งเป็นไอดอลมานานได้แชร์โพสต์ว่าจะมาร่วมชุมนุม จึงเป็นเหตุผลหนึ่งในการตัดสินใจไปเข้าร่วมชุมนุม” (แสงระวีฤทธิ์ พองฤทธิ์, สัมภาษณ์, วันที่ 6 มีนาคม 2562) ขณะเดียวกันมวลงชนอิสระบางส่วนเคยเป็นกลุ่มที่ถูกจำกัดการมีส่วนร่วมเพื่ออาภลักษณ์ เช่น กลุ่มคนล้านนาไม่เอาป่าแห่ง อีกทั้งมักเป็นชนชั้นกลางวัยสูงอายุ (ธีระศักดิ์ รูปสุวรรณ, สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2562) แต่ในทางกลับกันชาวบ้านรอบนอกกลับเข้าร่วมน้อยมาก สะท้อนความเข้มแข็งของขบวนการเคลื่อนไหวครั้งนี้มาจากชนชั้นกลางในเมือง จากคำสัมภาษณ์ธีระศักดิ์ รูปสุวรรณ ได้มองว่าสาเหตุนี้มาจากความกลัวที่จะไปต่อสู้กับตุลาการ ฉะนั้นชาวบ้านมักจะเกรงกลัวต่ออำนาจรัฐ คนที่ร่วมต่อสู้อย่างไม่เกรงกลัวจึงมีเพียงแคชนชั้นกลางโดยส่วนใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ ศ.ดร.ชนสวรรค์ เจริญเมือง ที่มองว่าพลังชนชั้นกลางเป็นหนึ่งในเหตุผลที่ทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวมีพลัง โดยเฉพาะชนชั้นกลางที่มีความรู้และมีแนวคิดด้านการอนุรักษ์ที่ชัดเจน (ปีบีซีไทย 2561) แต่ยังเข้มแข็งได้ในระยะหนึ่ง ซึ่งยังขาดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านทั้งการรับเข้าสมาชิกเข้าเครือข่ายฯ ทั้งการจำกัดการมีส่วนร่วมมีส่วนร่วมทำให้การประท้วงครั้งที่ 2 มีผู้เข้าร่วมชุมนุมเบาบางกว่าครั้งแรก (ประท้วงครั้งแรกผู้เข้าร่วมชุมนุมประมาณ 5,000 คน ประท้วงครั้งที่ 2 ประมาณ 3,000 คน)

รองลงมาก็คือ **กลุ่มชาติพันธุ์** ซึ่งในตอนแรกไม่ลงตัว เพราะการรื้อหมู่บ้านป่าแห่งกระทบต่อพื้นที่ป่าซึ่งเปรียบเสมือนบ้านของชาติพันธุ์ด้วย แต่กระนั้นยังมีช่องทางในการเจรจากันได้ ซึ่งให้ข้อตกลงว่าเป็นการรักษาป่าแบบเดียวกัน จนกระทั่งการชุมนุมเดือนสิงหาคม 2561 มีกลุ่มชาติพันธุ์เข้าร่วม นอกจากนั้นเป็น **กลุ่ม/องค์กรจากภาคอื่น** เช่น มูลนิธิสืบนาคะสุพรรณ ชุมชมครูออนไลน์ จากทางภาคกลาง ที่ออกแถลงการณ์คัดค้าน โดยส่วนใหญ่กลุ่มต่างๆจากภาคอื่นมาในรูปแบบของการให้กำลังใจและความช่วยเหลือทางออนไลน์ ตลอดจนส่งตัวแทนมาร่วมชุมนุมในแต่ละครั้งด้วย ฉะนั้นการเคลื่อนไหวมักเป็นคนเชียงใหม่หรือภาคเหนือเป็นหลัก แต่ภาคอื่นมักช่วยสนับสนุนและเป็นที่กำลังใจและมักเป็นการแสดงการณไม่เห็นด้วยเพื่อให้เกิดเป็นกระแส (ธีระศักดิ์ รูปสุวรรณ, สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2562) แต่กระนั้นอาจเป็นปัญหาในมวลงชนอิสระได้ กล่าวคือ เป็นการมาที่ไม่ถาวร ซึ่งเรื่องนี้ต้องใช้ระยะเวลายาวนานในการต่อสู้กับรัฐหลายอย่าง กระแสจะอยู่ต่อได้ขึ้นอยู่กับมวลงชน แต่กระนั้นมิเพียงแต่แกนนำหลักที่เป็นเอ็นจีโอเท่านั้น ตลอดจนการออกแบบของการเคลื่อนไหวระยะสั้นคือ เคลื่อนไหวเพียงแค่วัน เนื่องจากต้องการเคลื่อนไหวในเชิงสัญลักษณ์ว่าไม่พอใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (บัณรส บัวคลี, สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2562) ที่อาจเป็นประเด็นถึงความสำเร็จของ

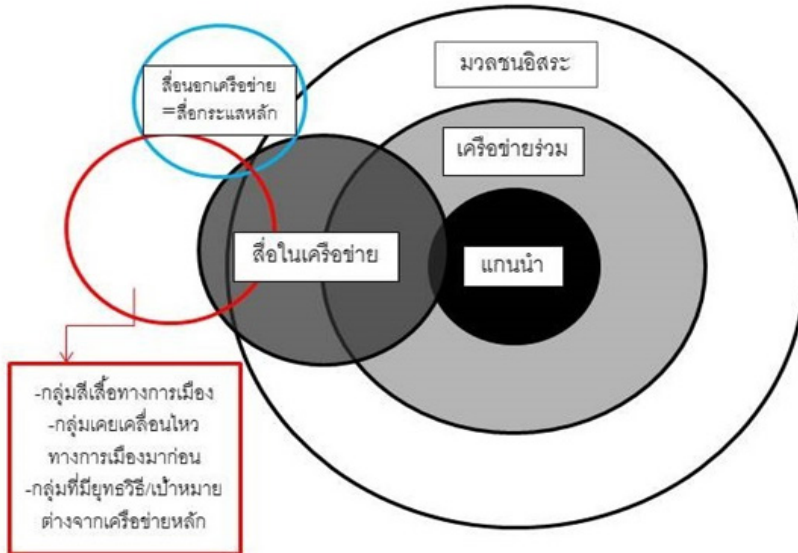
ขบวนการเคลื่อนไหวครั้งนี้

8. ลักษณะเครือข่ายทางสังคมภายใต้โครงสร้างโอกาสทางการเมืองหลังรัฐประหาร 2557

เครือข่ายขอกินพื้นที่ป่าดอยสุเทพถือเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ประสบความสำเร็จมากที่สุด ภายใต้โครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่ไม่เอื้ออำนวยหลังการรัฐประหารในปี 2557 เนื่องมาจากข้อกำหนดยุทธวิธีของเครือข่ายฯ ตั้งแต่ระยะการก่อตัวจนกระทั่งการขยายตัวของเครือข่ายฯ มีลักษณะ “แบบแนวดิ่ง” ที่มีการตัดสินใจเด็ดขาดจากทางเครือข่ายฯ ว่าไม่ต้องการให้เครือข่ายมีภาพลักษณ์ของการปราศจากสี่เสาทางการเมือง เห็นได้จากการตั้งกรอบของภาพลักษณ์เครือข่ายที่ชัดเจนและไม่ยืดหยุ่น เช่น การให้ธีระศักดิ์ จากชมรมร่วมบินเป็นภาพลักษณ์ของเครือข่าย การจำกัดคนที่มาปราศรัยบนเวทีและจำกัดสมาชิกตั้งแต่การก่อตั้งเครือข่าย เช่น กลุ่มคนล้านนาไม่เอาป่าหลวง ซึ่งเคยเป็นผู้เคลื่อนไหวทางการเมืองและอุดมการณ์แบบเสื้อแดงมาก่อน แต่สามารถเป็นได้เพียงมวลชนอิสระที่มาเป็นครั้งคราวเท่านั้น อีกทั้งที่ผ่านมามีกิจกรรมการที่เข้าสู่ช่องทางปกติให้มากที่สุด เช่น ขึ้นหนังสือต่อระบบราชการ ไม่ปฏิเสธที่จะร่วมมือกับภาครัฐ ยอมรับข้อเสนอของรัฐ โดยเฉพาะหลังการชุมนุม 29 เมษายน 2561 และรัฐมนตรีมาพูดคุยทางเครือข่ายฯ ที่ซึ่งได้ยอมรับในเงื่อนไขที่ทางภาครัฐได้เสนอมา โดยฝ่ายภาครัฐมีการตั้งคณะกรรมการในการแก้ปัญหา และเชิญฝ่ายประชาชนเข้าไปร่วมเป็นคณะกรรมการฟื้นฟู และพยายามดำเนินตามกฎหมายมาโดยตลอด จนนำไปสู่การจำกัดการมีส่วนร่วมของคนบางกลุ่มที่มีเป้าหมายต่างกันและกลุ่มที่มีการสร้างภาพลักษณ์สี่เสาทางการเมืองที่อาจกระทบต่อกฎหมายของรัฐที่สร้างขึ้นภายใต้โครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่บังคับให้เครือข่ายฯ มีลักษณะแบบ “มีส่วนร่วมอย่างจำกัด” (Limited Participation) ของผู้ที่เข้ามาเป็นสมาชิกของเครือข่ายเพื่อให้เครือข่ายฯ ดำรงอยู่และเป็นขบวนการเคลื่อนไหวได้อย่างสำเร็จ

ขณะเดียวกันความสัมพันธ์ในการทำงานภายในเครือข่ายฯ มีลักษณะ “แบบแนวราบ” คือ มีความประนีประนอมต่อการให้อิสระเครือข่ายร่วมและมีโครงสร้างอย่างไม่เป็นทางการ เห็นได้จากการแบ่งงานกันทำ แม้ว่าแกนนำหลักเป็นผู้ตัดสินใจต่อวิธีการขับเคลื่อน ยุทธวิธีมากกว่าสมาชิกอื่น แต่กลับไม่มีการสั่งงานที่เป็นสายบังคับบัญชาภายในเครือข่าย โดยมักเรียกกลุ่มต่าง ๆ เปรียบเสมือนมดงานที่ช่วยกันทำงานมากกว่า (บัณรส บัวคลี่, สัมภาษณ์, 19 กุมภาพันธ์ 2562) ซึ่งเครือข่ายร่วมมีการแบ่งสายงานตามความถนัดของกลุ่มที่มีประสบการณ์และความสามารถแตกต่างกัน เช่น กลุ่มมือเย็นเมืองเย็น กลุ่มเขียว สวย หอมมักรณรงค์ให้คนการปลูกต้นไม้ พาเด็กเดินป่า ทำหนังสือปลูกฝังคนให้รักภัยด้วยสุเทพ เป็นต้น แต่กระนั้นกลุ่มต่างๆ สามารถปรึกษาหารือ เข้าถึงกันและช่วยเหลือกันได้ ในขณะที่สื่อมักเป็นผู้ประสานงานระหว่างองค์กรเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างแกนนำและเครือข่ายร่วม ตลอดจนการแชร์ข่าวสารไปยังมวลชนอิสระในการรวมตัวกัน (หยุดภู ขาวสุทธิ, สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2562) จึงทำให้การทำงานของเครือข่ายฯ ไม่มีเรื่องของชนชั้นและการจัดการแบบองค์กรที่เป็นทางการ แต่ทุกฝ่ายล้วนสัมพันธ์กันอย่างประนีประนอมและรับรู้ในการทำงานของทุกฝ่าย

แผนภาพที่ 2 เครือข่ายที่มีความสัมพันธ์ในลักษณะแบบแนวดิ่งและแนวนอน

(ที่มา: ผู้เขียน)

อันที่จริงการเคลื่อนไหวทางสังคมที่มีการวิพากษ์นโยบายรัฐ คือ รูปแบบหนึ่งของการเคลื่อนไหวทางการเมือง (Political Movement) เพียงแต่การเคลื่อนไหวครั้งนี้ภาพที่ปรากฏ คือการสร้างภาพลักษณ์เคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ (New Social Movement) ที่มีโลกทัศน์ในระดับโลก (The Global Perspective) แต่เคลื่อนไหวในระดับท้องถิ่นหรือระดับย่อย (Local/Micro spaces) ประชาชนรักพื้นที่ดอยสุเทพและห่วงใยสิ่งแวดล้อมได้ต่อสู้เพื่อพื้นที่อันศักดิ์สิทธิ์และสัญลักษณ์ของเมืองเชียงใหม่ แต่กระนั้นตั้งแต่ช่วงการก่อตัวและขยายเครือข่ายจะพบเห็นจำนวนองค์กรที่เข้าร่วมเพิ่มรวดเร็วจาก 16 องค์กร เป็น 40 องค์กรในการชุมนุมทั้งสองครั้ง แ่งหนึ่งเป็นความพยายามเน้นจำนวนทรัพยากรคนให้มากเพื่อมีพลังในการเคลื่อนไหว แต่ขณะเดียวกันมีความเปราะบางที่อาจเกิดการแตกหักภายในกลุ่มได้ด้วยเช่นกัน โดยทางเครือข่ายฯนำโดยแกนนำได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อรูปแบบและผู้เข้าร่วมการเคลื่อนไหวตามสถานการณ์ในปี 2557 ดังเห็นได้จากการจำกัดชื่อกลุ่ม/องค์กรและลักษณะทางการเมืองบางกลุ่มที่เข้าร่วมตลอดช่วงการก่อตัวและขยายเครือข่ายฯ

9. บทสรุป

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เครือข่ายขอลิ้นพื้นที่ป่าดอยสุเทพถือเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ประสบความสำเร็จ ภายใต้โครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่ไม่เอื้ออำนวยหลังการรัฐประหารในปี 2557 คือ เนื่องจากดอยสุเทพเป็นพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ จึงเกิดกลุ่มเคลื่อนไหวต่างๆ ที่ล้วนแล้วมีประสบการณ์ร่วมสมัย โดยเฉพาะการมีบทบาทนำของนักวิชาการ นักพัฒนาท้องถิ่น กลุ่มอาสาที่ได้

เป็นแกนนำสำคัญมาตลอดที่มีประสบการณ์ขับเคลื่อนในประเด็นเกี่ยวกับดอยสุเทพจนประสบความสำเร็จ คือ การต่อต้านโครงการกระเช้าไฟฟ้าดอยสุเทพ ซึ่งมียุทธวิธีการคัดค้านคล้ายคลึงกับการคัดค้านหมู่บ้านป่าแห้วในปัจจุบัน แต่กลุ่มต่างๆยังมีช่องว่างของการเชื่อมร้อยกลุ่มต่างๆให้เกิดการรวมตัวกันครั้งใหญ่ หลายกลุ่มมีความพยายามให้เกิดเป็นรูปธรรม ดังเช่น กลุ่มภาคีคนฮักเชียงใหม่ที่สร้างพื้นที่เพื่อเปิดรับกลุ่มต่างๆมาเป็นภาคีร่วมการเคลื่อนไหว ชูทั้งประเด็นดอยสุเทพ-แม่น้ำปิง จึงทำให้เกิดการจูงใจของการรวมเครือข่าย แม้ว่าหลังรัฐประหารปี 2557 สถานการณ์และบริบทไม่เอื้ออำนวยต่อการเป็นขบวนการเคลื่อนไหว แต่กลุ่มต่างๆมีการปรับตัวและสามารถเคลื่อนไหวในประเด็นที่ไม่ลุ่มเสี่ยงต่อทางการเมืองจนในที่สุดสามารถรวมเป็นเครือข่ายเพื่อคัดค้านให้กับพื้นที่ป่าดอยสุเทพอีกครั้ง

ขณะเดียวกันเครือข่ายฯมีลักษณะเครือข่ายแบบการมีส่วนร่วมอย่างจำกัด (Limited Participation Network) ความสำเร็จมาจากลักษณะ “เครือข่ายทางสังคม” ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมซึ่งมีการจัดความสัมพันธ์ระหว่างแกนนำหลัก เครือข่ายร่วม สื่อ และมวลชนอิสระในแบบแนวดิ่งที่มีความชัดเจนตั้งแต่ระยะการก่อตัวจนกระทั่งการขยายตัวในการรับสมาชิกเข้าเครือข่ายฯ ที่ได้จำกัดการมีส่วนร่วมในบางกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มสี่เสือทางการเมือง กลุ่มที่เคยเคลื่อนไหวทางการเมืองมาก่อน กลุ่มที่มีความเห็นที่อาจเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาล ตลอดจนกลุ่มที่มียุทธวิธีหรือเป้าหมายต่างไปจากเครือข่ายหลัก ในด้านหนึ่งเป็นข้อดี คือ เครือข่ายขับเคลื่อนในสถานการณ์ปัจจุบันได้และเป็นที่สร้างความสบายใจกับผู้เข้าร่วมที่ไม่ต้องการเป็นประเด็นขมขื่นทางการเมือง แต่ขณะเดียวกันอาจสร้างจุดอ่อนให้กับเครือข่ายฯ คือ สิ่งสำคัญของการระดมทรัพยากรจำเป็นต้องใช้จำนวนคน ซึ่งลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างจำกัดส่งผลให้จำนวนผู้ประท้วงในวันที่ 16 สิงหาคม 2561 ลดลงอย่างเห็นได้ชัด แต่กระนั้นภายในการทำงานของเครือข่ายกลับมีลักษณะแบบแนวราบของการทำงานร่วมกันอย่างเป็นอิสระและประนีประนอมระหว่างกลุ่มจึงทำให้มีการประทับประครองให้เครือข่ายสามารถดำรงอยู่และประสบความสำเร็จในการเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

ฉะนั้นบทเรียนสำคัญของการเคลื่อนไหวครั้งนี้ คือ ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่นี้ ความต่อเนื่องขององค์กรที่เคยร่วมต่อสู้ด้านสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรมในเชียงใหม่และความเป็นธรรมท่ามกลางปัญหาคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรมที่เสื่อมโทรมเป็นลำดับในพื้นที่ต่างๆ แต่ด้วยความสามารถพิเศษของแกนนำเครือข่ายฯในการจัดการเคลื่อนไหวทางสังคม การเคลื่อนไหวครั้งนี้จึงได้รับการสนับสนุนระยะหนึ่ง ส่วนจะประสบความสำเร็จมากจนถึงขั้นรื้อโครงการบ้านพักตุลาการตามที่เครือข่ายฯเรียกร้องหรือไม่ เป็นประเด็นที่ต้องติดตามต่อไป

รายการอ้างอิง

เอกสารภาษาอังกฤษ

- Buechler, M. 2002. *Social Movements in Advanced Capitalism, the Political Economy and Cultural Construction of Social Activism*. London: Oxford University Press.
- Caiani, M. 2014. "Social Network Analysis." In *Methodological Practices in Social Movement Research*, edited by Donatella Porta, 368-396. Oxford: Oxford University Press.
- McCarthy, D. and Zald, N. 1977. "Resource Mobilization and Social Movements: A Partial Theory." *American Journal of Sociology*. 82(6), 1212-1214.

เอกสารภาษาไทย

- นักข่าวพลเมือง. 2561. "ดอยสุเทพไม่ใช่แค่ภูเขา พลิกประวัติศาสตร์คนเชียงใหม่ปกป้องจิตวิญญาณเมือง". Url: <https://www.citizenthaipbs.net/node/22941>. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2562
- บีบีซีไทย. 2561. "ถอดบทเรียนบ้านป่าหว่าง: ชัยชนะของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไทย?". Url: <https://www.bbc.com/thai/thailand-44270029>. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2562.
- มติชน. 2561. "เครือข่ายขอกินพื้นที่ป่าดอยสุเทพออกจม. เปิดผนึกถึงศาล ขอกินพื้นที่บ้านพัก บางส่วนที่กระทบระบบนิเวศน์." Url: https://www.matichon.co.th/local/crime/news_907385. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2562.
- สมชัย กัทรณานันท์. 2560. *ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการประท้วงทางการเมือง*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อินทนิล.
- สามารถ สุวรรณรัตน์. 2558. *อนาคตของเมืองเชียงใหม่ : ในการขับเคลื่อนการพัฒนาโดยภาคประชาสังคม*. เชียงใหม่: ม.ป.พ.
- ไอลอว์. 2561. "กฎหมายห้ามชุมนุมในยุค คสช." Url: <https://freedom.ilaw.or.th/blog/กฎหมายห้ามชุมนุมในยุค-คสช>. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2562.
- 77 ข่าวเด็ด. 2561. "เริ่มแล้ว!!!ชุมนุมออนไลน์คู่ขนาน "ด้านป่าหว่าง"." Url: <https://www.77kaded.com/content/88129>. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2562.

Translated Thai References

- BBCThai. 2018. "Lesson learned from Paa Wang: The victory of Thai environmental conservation group?". Url: <https://www.bbc.com/thai/thailand-44270029>. Accessed on March 10, 2018.
- Citizenthaipbs. 2018. "Doi Suthep is not just a mountain, a turnover of Chiang Mai people protect the city soul history." Url: <https://www.citizenthaipbs.net/node/22941>.

- Accessed on March 13, 2018.
- iLaw. 2018. "Law prohibiting public assembly in NCPO period." Url: <https://freedom.ilaw.or.th/blog/กฎหมายห้ามชุมนุมในยุค-คสช>. Accessed on March 13, 2018.
- Matichon. 2018. "Doi Suthep Forest Reclamation Network issued a letter to the court for returning some houses area that affected ecology." Url: https://www.matichon.co.th/local/crime/news_907385. Accessed on March 10, 2018.
- Samart Suwannarat. 2015. *The Future of Chiang Mai: In Propel the Development by Civic Society*. Chiang Mai: N.p.
- Somchai Phatthananan. 2017. *Social Movement Theories and Political Protest*. Bangkok: Inthanin Publishing.
- 77 Kao Ded. 2018. "Started!!! Parallel online gathering "Anti-Paa Wang"." Url: <https://www.77kaoded.com/content/88129>. Accessed on March 10, 2018.